

SELDI.net

Southeast European Leadership for
Development and Integrity

Нов пристап за проширување: добри идеи кои имаат потреба од капетан

Предлогот на Европската комисија за ревидиран пристап за Проширување зема предвид клучни предлози за брифинзи за Извештаи и политика за регионална антикорупција на SELDI, вклучувајќи:

- » поголем фокус на политички ангажман и економски основи;
- » вклучување на антикорупциските напори во повеќе политики, а не само во антикорупциските институции и судството;
- » континуирана, очигледна, јасна ангажираност на реформи од локални елити;

- » справување со малигно влијание на трети земји; и
- » Заштита на важните односите меѓу ЕК и граѓанското општество, вклучувајќи и нивна финансиска поддршка од неочекувана незгода.

Виталноста на посветеноста на ЕУ на новиот пристап ќе биде тестирана наскоро на Самитот на ЕУ за Западен Балкан во Загреб во мај 2020 година. Нивното влијание на крајот ќе зависи од лидерството, волјата и од вештините на ЕУ да направи демократијата да се реализира за регионот.

ОД ПРИБЛИЖУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА ЕУ ДО РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМИ

Една од карактеристиките на новиот пристап за Проширување е зголемена политичка ангажираност во процесот за која се залагаше СЕЛДИ во [Регионалниот форум за борба против корупцијата во Скопје](#) во декември 2019 година. Тоа може да биде корисно доколку се искористи за да се постигне усогласеност и приближување кон правото на ЕУ за решавање значителни проблеми во управувањето во регионот и во одделни земји. Целта на еден добро осмислен план е тоа што, на крајот од процесот, земјата – кандидатка или тогаш претстојната земја-членка, нема повторно да се врати во претходната состојба. Приближувањето до правото на ЕУ, во тој поглед, е второстепен или основен проблем. Според искуството на СЕЛДИ, оваа поделба меѓу проблемите на политичко и техничко управување во Проширувањето се пренесува во справување со „заробување“ на државата и со корупција на високо ниво наспроти ситен поткуп и секојдневна корупција. Едно од објаснувањата за [забележано назадување во ширењето на корупцијата](#) во регионот, во периодот 2016-2019, е подобрувањето на практиките против „заробување“ на државата поткрепени со нелиберално странско влијание. Нелибералното странско влијание не може да се реши со технички средства.

Тоа значи дека целта за пристапување е ниво на институционален капацитет, како и општествени услови што може да издржат упади и искушенија против демократското управување со системска корупција или од нелиберални чинители. Моментално, случајот не е таков во ниту една од земјите на Западен Балкан, дури и во основната област на [антикорупциски институции \(агенции/ органи\)](#). Недостигот од одржливо и јасно градење

капацитети и дефинирањето на авторитетот во антикорупциските агенции во регионот покажува длабоко всаден страв и недостиг од волја кај локалните елити да создадат силни, независни институции. Но, тоа, исто така, покажува недостиг од јасен план, инструменти и потпора од страна на ЕУ да врши притисок врз ваквите реформи да ја надминат пресвртната точка.

На полето на интегритет, тоа вклучува независност и капацитет на регулаторните и надзорните институции во однос на превентивен или репресивен авторитет во спроведување на усогласеноста. Моментално, земјите од Западен Балкан (WB6), во тој поглед, покажуваат слаба успешност во голем број области на регулирање, на тој начин нудејќи начини за експлоатација во корист на приватен интерес.

Пристапот заснован на кластери кој е предложен од Комисијата дава можност да се постигнат холистички интервенции и да им се помогне на сегашните и претстојните земји-кандидатки за решавање на проблемите што постојат во управувањето. Меѓутоа, патоказите за кластери треба да се испланираат и засноваат на сигурна теорија за промена. Комисијата треба да внимава да не обезбеди подгрупа од најкритичните прашања рег аџа за да ги формулира овие патокази. Наместо тоа, таа треба да се фокусира на најзначајните, приоритетните проблеми и да утврди индикатори за реална успешност кои ќе сигнализираат промена што ќе биде видлива за граѓаните. Тие сигнали треба да бидат јасни и потврдени од сите релевантни ЕУ чинители, вклучувајќи ги и институциите, локалните делегации, политичките партии и земјите-членки на ЕУ.

ВКЛУЧУВАЊЕ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

ЕУ треба да ги користи постојните алатки на анализа, следење и евалуација развиени од граѓанското општество за да утврди ранливи области и последователно да го верифицира напредокот или уназадувањето. Што е поважно, ЕУ не само што треба да ги консултира домашните власти, туку и да го вклучи граѓанското општество во дефинирање на крајните цели и патоказот на кластери.

Обезбедувањето дополнителен демократски легитимитет на процесот на Проширување бара од ЕУ да користи триагулација во процесот, вклучувајќи и засилување на надворешните напори, локалните граѓански организации и реформистички ориентираните политичари од владите и опозицијата во регионот.

Моментално, граѓанското општество е најсеопфатно складиште на вештини за давање решенија и процени за развојот и за помагање во реформите и промените во тој регион. ЕК ја потврди суштинската улога на граѓанското општество во Проширувањето со зачувување на обемот и интензитетот на финансирање за неговите организации, дури и во случаи на уназадување на земјите.

Со помош на граѓанското општество, Европската комисија може полесно да ги поврзе целите од одделните поглавја во вкрстени (т.е. кластерски) референцијални точки кои имаат смисла и можат да ја постигнат неопходната отпорност на институциите.

На пример, СЕЛДИ може да ѝ помогне на ЕУ утврди [иновативни инструменти](#) за [следење на нивото на виктимизација на корупцијата](#), подобрувајќи го управувањето со индивидуалните јавни институции и [утврдувајќи го и справувајќи се со „заробувањето“ на државата](#) (и нејзиното следење на политиката за верзии, регулаторната политика, медиумите, судството итн.). ЕК треба да се увери дека таквите инструменти на трети страни се полесно поврзани со процената на напредокот на владеењето на правото.

Во исто време, ЕУ треба да ја зголеми целокупната директна поддршка од Брисел за приватниот сектор и граѓанското општество во следењето на настаните во владеењето на правото. Моментално, граѓанското општество е активно во анализирање на коруптивни практики, судската и кривичната правда, набавките и многу други ранливи области.

Тоа треба да продолжи и ЕУ треба да направи притисок за да му овозможи на граѓанското општество полесен пристап до соодветните владини институции. ЕУ, особено, треба да се фокусира на регионалните напори што поттикнуваат врсничко учење и да обезбеди синергија меѓу земјите.

РАЗВИВАЊЕ ОПШТЕСТВЕНА ОТПОРНОСТ

Државните инвестиции и инвестициите на ЕУ во институционални реформи долго време се достапен инструмент во процесот на пристапување. Сепак, новиот пристап сигнализира зголемена свест и намера да ги придружува овие инвестиции со интервенции во економскиот развој.

Тоа е добредојден додаток. Тој треба да се урамнотежи со поголема поддршка во управувањето од ЕУ, на пр., планирање и понуда на мрежна инфраструктура во регионот директно од Брисел со конкурентно наддавање во цела Европа.

Одржливата борба против системската корупција или демократското уназадување не може да се постигне во услови на распространетост на клиентелизмот присутен во WB6. Политичката волја да не се искористат врските со клиенти, не може да гарантира одржливост доколку јавните институции се најголемиот работодавец и набавувач, без соодветен детален надзор и спроведување. Ризиците ќе останат и ќе чекаат некој да ги искористи.

Така, економскиот развој мора да биде камен-темелник на пристапната интервенција, а не очекување за подобро управување. Тоа ќе ја зголеми независноста на деловните активности од политичарите и преку клиентелизам или *rogk-bagrel* политика ќе ја направи лојалноста на гласачите поскапа за одржување.

ЕУ треба да бара и активно да промовира можности за инвестиции во регионот, како и да врши притисок за универзално усвојување на европски модели на корпоративно управување, како на пр. правила на ОЕЦД за управување со државните претпријатија.

Меѓутоа, додека економскиот развој во презентираната комуникација е признаен, тешко е да се види каков било нов конкретен пристап во помагањето на економиите на WB6.

Постои опасност дека додека, во следната декада, земјите-кандидатки прават реформи, нивниот човечки капитал ќе биде осиромашен со миграција и многу од нивните граѓани ќе станат граѓани на ЕУ пред нивните соодветни земји.

НАЗАД КОН ПРЕДВИДЛИВОСТА

Предвидливоста на напредокот предизвикан од испорака на резултатите треба да биде суштински принцип на новиот пристап, покрај подобрените политички темели на процесот. Зголемувањето на сложеноста и очекувањата за реформите во земјите-кандидатки треба да биде придружено со јасни критериуми за проценка.

Ова треба да спречи различни толкувања за состојбата од страна на Комисијата, Земјите-членки, Земјите-кандидатки и надворешните независни чинители во граѓанското општество. И покрај тоа што е важно да се постават амбициозни и сложени цели, што прво и основно ќе им бидат од полза на граѓаните и покрај пристапувањето во ЕУ, предвидливоста ќе обезбеди стимулативна структура за болни реформи, кои честопати, на краток рок, се скапи.

Оттука, ЕУ треба да одреди целен датум за Проширување, за нејзините институции и земјите-членки да се посветат на тоа, на годишно ниво анализирајќи дали тој се приближува или уште повеќе се оддалечува.

The project is implemented by:

Macedonian Center for International Cooperation (MCIC), North Macedonia

in cooperation with:

**Center for the Study of Democracy (CSD), Bulgaria,
Albanian Center for Economic Research (ACER), Albania,
Institute for Democracy and Mediation (IDM), Albania,
Centers for Civic Initiatives (CCI), Bosnia and Herzegovina,
ZastoNE, Bosnia and Herzegovina,
Partnership for Social Development (PSD), Croatia,
Rinvest Institute, Kosovo,
Institute for Democracy "Societas Civilis"- Skopje (IDSCS), North Macedonia,
The Center for Democratic Transition (CDT), Montenegro,
Institute Alternative (IA), Montenegro,
Centre for Contemporary Politics (CCP), Serbia,
Turkish Economic and Social Studies Foundation (TESEV), Turkey**

This document was produced with the financial support of the European Union (EU). Its contents are the sole responsibility of SELDI.NET and do not necessarily reflect the views of the EU.

Coordination and Executive Secretariat

Macedonian Center for International
Cooperation
PO Box 55 st. "Nikola Parapunov" 41a
Skopje, North Macedonia
Tel: +389 2 3065 381
Fax: +389 2 3065 298

Knowledge and Outreach

Center for the Study of Democracy
5 Alexander Zhendov Str.
1113 Sofia, Bulgaria
Tel: +359 2 971 3000
Fax: +359 2 971 2233
Email: seldi@online.bg